

УДК 378.147.018.4:37.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-2-49>**Марія-Тереза ШОЛОВІЙ,***orcid.org/0000-0002-2650-3090**асистент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) mariya-tereza.sholoviy@lnu.edu.ua*

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ: АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Статтю присвячено актуальному питанню сучасної педагогічної науки – професійній підготовці майбутніх вчителів початкової школи до роботи в умовах змішаного навчання. У статті проаналізовано сучасний стан професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності в умовах змішаного навчання. Проведено теоретичний аналіз досліджень вітчизняних науковців щодо зазначеного питання. Характеризовано нормативно-правову базу проблеми підготовки вчителів початкової школи до професійної діяльності. На основі теоретичного аналізу наукової літератури, уточнено зміст понять «професійна підготовка», «професійна діяльність», «змішане навчання». Доведено, що професійна підготовка педагога є важливим етапом у формуванні майбутнього фахівця. Задля визначення сучасного стану професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності в умовах змішаного навчання, проведено педагогічний експеримент, до якого залучено здобувачів освітніх рівнів «Бакалавр» та «Магістр» та вчителів початкової школи України, описано результати педагогічного експерименту. У статті зазначено аналіз вибіркового відповідей респондентів. Визначено рівень володіння студентами про поняття «змішане навчання». Систематизовано вміння, якими повинен володіти вчитель початкової школи для здійснення професійної діяльності в умовах змішаного навчання. Результати експерименту виявили як сильні сторони підготовки майбутніх вчителів, так і певні прогалини.

На основі отриманих результатів педагогічного експерименту обґрунтовано перспективи подальших наукових розвідок в напрямку вдосконалення програм підготовки вчителів початкової школи, розробки ефективних методик навчання в умовах змішаного формату, а також створення сприятливого освітнього середовища для впровадження інноваційних технологій.

Ключові слова: освітній процес, підготовка, професійна підготовка, професійна діяльність, майбутні вчителі початкової школи, змішане навчання.

Mariia-Tereza SHOLOVII,*orcid.org/0000-0002-2650-3090**Assistant at the Department of Primary and Preschool Education
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) mariya-tereza.sholoviy@lnu.edu.ua*

THE CURRENT STATE OF TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF BLENDED LEARNING: AN ANALYSIS OF THE RESULTS OF A PEDAGOGICAL EXPERIMENT

The article is dedicated to a current issue in modern pedagogical science: the professional training of future primary school teachers for working in a blended learning environment. The article analyzes the current state of professional training for future primary school teachers to engage in professional activities within a blended learning context. A theoretical analysis of domestic research on this topic is conducted. The regulatory and legal framework related to the training of primary school teachers for professional activities is examined. Based on the theoretical analysis of scientific literature, the content of the concepts «professional training,» «professional activity,» and «blended learning» is clarified. It is demonstrated that the professional training of educators is a crucial stage in the formation of future specialists. To determine the current state of professional training for future primary school teachers for working in a blended learning environment, a pedagogical experiment was conducted involving Bachelor's and Master's degree students, as well as primary school teachers from Ukraine. The results of this pedagogical experiment are described. The article includes an analysis of selected responses from the participants. The level of students' understanding of the concept of «blended learning» is identified. The skills that a primary school teacher should possess to carry out professional activities in a blended learning environment are systematized. The results of the experiment revealed both the strengths of the training of future teachers and certain gaps. Based on the results of the pedagogical experiment, the prospects for further scientific research aimed at improving the training programs for primary school teachers, developing effective teaching methodologies for blended learning, and creating a supportive educational environment for the implementation of innovative technologies are substantiated.

Key words: educational process, training, professional training, professional activity, future primary school teachers, blended learning.

Вступ. Сучасна освіта переживає період кардинальних змін, пов'язаних з глобалізацією, інформатизацією та іншими сучасними процесами. Ці зміни висувають нові вимоги до професійної підготовки вчителів початкової школи. Одним із ключових напрямів таких змін є впровадження змішаного навчання. Це, в свою чергу, вимагає від вчителів нових знань, умінь та навичок. Тому підготовка майбутніх вчителів початкової школи до роботи в умовах змішаного навчання є актуальним і перспективним напрямом дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукової літератури свідчить про сталий інтерес вітчизняних дослідників до проблем: професійної підготовки вчителів (Ю. Вербиненко, В. Денисенко, І. Зязюн, М. Кадемія, В. Марченко, Н. Мачинська, Т. Танько, О. Семенов); професійної діяльності (О. Пометун, О. Файєр, Т. Мотуз); змішаного навчання (В. Андрієвська, О. Цюняк, Н. Яремчук, Л. Шелестова).

Мета статті – проаналізувати сучасний стан дослідження проблеми у педагогічній теорії; розкрити питання підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності в умовах змішаного навчання; проаналізувати результати отриманих даних педагогічного експерименту.

Виклад основного матеріалу. Проблема професійної підготовки знаходить своє відображення як у нормативно-правових документах, так і в дослідженнях сучасних вітчизняних дослідників. У Законі України «Про вищу освіту» поняття «професійної підготовки» визначено як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю (Про вищу освіту, 2014).

Професійну підготовку вітчизняні дослідники трактують, як:

– систему організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, навичок, умінь і професійної готовності, що водночас визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною та підготовленою до здійснення певної професійної діяльності та прагне її виконати (Танько, 2004);

– важливу складову професійної діяльності, яка обов'язково має включати компоненти, орієнтовані на застосування технологій дистанційного навчання (Денисенко).

Отже, професійна підготовка педагога є важливим етапом у формуванні майбутнього фахівця. Отримані в процесі навчання знання та навички стають основою для подальшої професійної діяльності вчителя, забезпечуючи ефективність його роботи в школі. У професійному стандарті

вказано, що мета професійної діяльності вчителя початкової школи полягає в організації навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання (Про затвердження професійного стандарту, 2020).

Т. Мотуз зазначає, що зміст професійної діяльності педагога визначають цінності професійної діяльності особистості, зокрема – це внутрішній емоційно опанований регулятор діяльності, що визначає ставлення до навколишнього світу, до самого себе (Мотуз, 2020).

О. Пометун підкреслює, що сучасна професійна діяльність майбутнього вчителя початкової школи базується на його підготовці як високопрофесійного фахівця, який ознайомлений із сучасними світовими вимогами до навчально-виховного процесу початкової школи, підготовлений до організації навчальної діяльності початкової школи як педагогічної взаємодії, яка спрямована на розвиток кожної особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості, педагогічну самосвідомість, педагогічні здібності, знання, уміння й навички, здатність до інтегрування знань, професійно значущі якості особистості (Пометун, 2004).

Отже, можемо зробити висновок, що професійна діяльність вчителя початкової школи – це не статичний процес, а постійна еволюція. З появою змішаного навчання цей процес набрав ще більшої динаміки.

Під змішаним навчанням Л. Шелестова розуміє поєднання традиційних форм навчання з мережевими та дистанційними; поєднання різних форматів навчання в межах одного класу, що забезпечує персоналізацію навчання шляхом надання учням права вибору умов і контролю над процесом оволодіння необхідними компетентностями; гібрид між онлайн– та офлайн-заняттями в класі (Шелестова, 2024).

О. Цюняк підкреслює актуальність впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти, адже неможливо досягнути високих результатів навчання, притримуючись лише однієї педагогічної технології, особливо у період карантину та дистанційного навчання. Також вчена зазначає, що змішане навчання об'єднує два важливі компоненти – талант, знання та вміння педагога і цифрові інструменти, які дають змогу йому організувати навчання на високому рівні (Цюняк, 2021).

Проблема змішаного навчання в контексті підготовки вчителів початкової школи до професій-

ної діяльності була предметом наших тривалих наукових розвідок. Ґрунтовний аналіз літератури спонукав нас до проведення педагогічного експерименту з метою вивчення сучасного стану підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності в умовах змішаного навчання.

Задля визначення сучасного стану формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності в умовах змішаного навчання нами проведено авторське опитування, яке містило 8 запитань. В опитуванні взяли участь 190 здобувачів освіти освітнього рівня Бакалавр та Магістр спеціальності 013 «Початкова освіта» різних закладів вищої освіти України. Проаналізуємо отримані результати.

На запитання «Оберіть визначення, яке найбільш чітко характеризує зміст поняття «змішане навчання?» ми отримали такі відповіді:

– методика, за якою учні засвоюють частину матеріалу онлайн і певною мірою самостійно керують своїм часом, а частину – офлайн, у класі, 140 осіб (73,7%);

– сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі – 50 респондентів (26,3%).

Отримані результати свідчать про те, що переважна більшість опитаних – 140 осіб (73,7%) обрали найбільш повний варіант заданого поняття. Разом з тим все ж значна частина респондентів – 50 осіб (26,3%) малообізнані із терміном «змішане навчання».

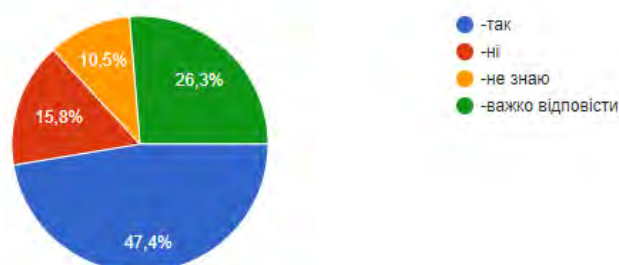
Запитання «Якими вміннями повинен володіти вчитель початкової школи для здійснення професійної діяльності в умовах змішаного навчання?» було відкритого характеру. Респонденти надали власні варіанти відповідей, які ми систематизували за спільними якісними характеристиками. Підсумовуючи всі отримані відповіді, хочемо зауважити, що кожна заслуговує на увагу, комплексно позиції, з кожної виокремленої нами категорії, лише доповнюють одна одну, зокрема: комунікативні навички (з батьками, учнями, колегами); цифрова компетентність; педагогічні навички; особисті якості.

Ми поділяємо думку респондентів та вважаємо, що це лише деякі з найважливіших умінь, необхідних для успішного викладання в змішаному форматі організації освітнього процесу. Не існує єдиного підходу, який би підходив усім, і вчителі повинні постійно розвивати свої навички та знання, щоб відповідати мінливим потребам своїх учнів.

На запитання «Чи відчуваєте Ви потребу у спеціальній підготовці до проходження педагогічної практики в умовах змішаного навчання?» ми отримали такі результати:

- так, – 90 респондентів (47,4%);
- важко відповісти, – 50 респондентів (26,3%);
- ні, – 30 респондентів (15,8%);
- не знаю, – 20 респондентів (10,5%).

Більш детальний аналіз відповідей подано нами у діаграмі на рисунку 1.

Рис. 1. Потреба респондентів у спеціальній підготовці до проходження педагогічної практики в умовах змішаного навчання

Отримані результати свідчать про те, що у респондентів є значна потреба у спеціальній підготовці до проходження педагогічної практики в умовах змішаного навчання.

Задля з'ясування сучасного стану готовності вчителів початкової школи до професійної діяльності в умовах змішаного навчання нами проведено авторське опитування, яке містило 7 запитань. В опитуванні взяли участь 270 вчителів початкової школи різних закладів освіти України.

На запитання «Оберіть визначення, яке найбільш чітко характеризує зміст поняття «змішане навчання», ми отримали такі результати:

– методика, за якою учні засвоюють частину матеріалу онлайн і певною мірою самостійно керують своїм часом, а частину – офлайн, у класі, – 260 респондентів (96,3%);

– навчання, спрямоване на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей (навчальних предметів), – 10 респондентів (3,7%);

– сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі – не обрав жоден респондент.

Ми запропонували вчителям дати відповіді на відкрите запитання «Якими вміннями має володіти вчитель початкової школи для здійснення професійної діяльності в умовах змішаного навчання?». Отримавши широкий спектр відповідей, ми систематизували їх за спільними ознаками:

– вміння, які пов'язані із цифровою грамотністю: вміння користуватися комп'ютером та іншими електронними пристроями; володіння

програмним забезпеченням та онлайн-платформами для навчання; знання та розуміння цифрових технологій та їх застосування в освіті; медіаграмотність;

– вміння, пов'язані із педагогічними навичками: вміння планувати та проводити уроки, які поєднують онлайн та офлайн компоненти; використання різноманітних методів та стратегій навчання; оцінювання знань учнів та надання їм зворотного зв'язку; створення сприятливої атмосфери для навчання, в якій учні відчувають себе залученими та активними; вміння працювати з учнями різного рівня підготовки та з різними потребами;

– вміння, які базуються на особистих якостях педагога: гнучкість та адаптивність; творчість та інноваційність; комунікабельність та вміння співпрацювати; відповідальність та самоорганізованість; стресостійкість; любов до дітей та бажання навчати;

– ключові вміння, необхідні для професійної діяльності: вміння мотивувати та зацікавлювати учнів; вміння розробляти та використовувати індивідуальні навчальні плани; вміння оцінювати ефективність використання технологій у навчанні; вміння досліджувати та впроваджувати нові методи та технології; вміння співпрацювати з батьками та іншими учасниками освітнього процесу.

Аналізуючи відповіді, бачимо, що одним із найголовніших вмінь сучасного педагога мають бути володіння інформаційними технологіями, комунікація, гнучкість та швидка адаптація до нових умов, вміння та бажання навчатись впродовж життя.

На запитання «Де найчастіше Ви шукаєте відповіді на запитання, пов'язані із виконанням завдань професійної діяльності в умовах змішаного навчання?», ми отримали наступні резуль-

тати (зауважимо, що відповідаючи на запитання, респонденти проранжували відповіді, де 1 – найчастіше, 5 – в останню чергу). Усі відповіді ми систематизували подані у Табл. 1.

Таблиця 1
Популярність пошукових джерел інформації вчителів початкової школи щодо здійснення професійної діяльності в умовах змішаного навчання

Форма	Кількість респондентів	Якісний показник%
Члени сім'ї	150	55,5
Колеги	140	51,8
Форуми у соцмережах	120	44,4
Курси підвищення кваліфікації	110	40,7
Тренінги	110	40,7

Висновки. Проведений аналіз педагогічної теорії та результатів педагогічного експерименту дає підстави для наступних висновків:

– професійна підготовка майбутніх вчителів початкової школи є пріоритетним напрямком для системи вищої освіти, потребує вдосконалення;

– сучасний вчитель початкової школи має володіти ключовими компетентностями, зокрема, інформаційно-комунікаційною для якісної організації освітнього процесу в змішаному форматі;

– змішана форма навчання як відповідь на виклики сьогодення, тому професійну діяльність вчителя початкової школи в сучасних умовах, слід розглядати в такому контексті.

Перспектива подальших розвідок пов'язується нами з побудовою авторської моделі формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності в закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисенко В. Умови підготовки вчителя початкової школи до реалізації дистанційного навчання. Збірник наукових праць SCIENTIA. 2, 2021. Т.4. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/view/29.01.2021/429> (дата звернення: 02.08.2024)
2. Мотуз Т. Цінності професійної діяльності вчителя початкових класів нової української школи. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020 р., № 70, Т. 3. С. 85–88.
3. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 64–70.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 03.08.2024)
5. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»: наказ М-ва розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#n10> (дата звернення: 03.08.2024)
6. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2004. 44 с.
7. Цюняк О. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в умовах цифрової трансформації освіти: монографія. Івано-Франківськ. 2021. 316 с.

8. Шелестова Л. В., Барановська О. В. Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у початковій школі: методичний посібник / наук. ред. д. пед. наук, проф. О. В. Малихін. [Електронне видання]. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. – 225 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742079/1/Text.pdf> (дата звернення: 02.08.2024)

REFERENCES

1. Denysenko V. (2021) Umovy pidhotovky vchytelia pochatkovoї shkoly do realizatsii dystantsiinoho navchannia [Conditions for the preparation of primary school teachers for the implementation of distance learning]. Zbirnyk naukovykh prats SCIENTIA. 2. Coll. of science papers SCIENTIA. 2, T.4. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/view/29.01.2021/429> (last accessed: 03.08.2024). [in Ukrainian]
2. Motuz, T.V. (2020). Tsinnosti profesiinoї diialnosti vchytelia pochatkovykh klasiv novoi ukrainskoi shkoly [Values of the professional activity of the primary school teacher of the new Ukrainian school]. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools, 7, 3, 85–88. [in Ukrainian].
3. Pometun O. I. (2004) Dyskusiiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhodu v ukrainskii osviti [A discussion among Ukrainian teachers about the issues of implementing a competency-based approach in Ukrainian education]. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukrainski perspektyvy : Biblioteka z osvitnoi polityky / pid zah. red. O. V. Ovcharuk. The competency-based approach in modern education: global experience and Ukrainian perspectives: Library of educational policy / ed. by O. V. Ovcharuk. K.: «K.I.S.». P. 64–70. [in Ukrainian]
4. Pro vyshchu osvitu (2014): Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII. [About Higher Education: Law of Ukraine No. 1556-VII of 01.07.2014] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (last accessed: 03.08.2024). [in Ukrainian]
5. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity» [Regarding the approval of a professional standard for the profession of «Primary School Teacher in a General Secondary Education Institution»] nakaz M-va rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. Order of the Ministry of Economic Development, Trade, and Agriculture of Ukraine 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#n10> (last accessed: 03.08.2024). [in Ukrainian]
6. Tanko T. P. (2004) Teoriiia ta praktyka muzychno-pedahohichnoi pidhotovky maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh zakladiv u pedahohichnykh universytetakh [Theory and practice of music education preparation for future preschool teachers in pedagogical universities]. avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : abstract of doctoral dissertation in pedagogy: 13.00.04. Kharkiv. 44 p. [in Ukrainian]
7. Tsiuniak O. (2021) Profesiina pidhotovka maibutnykh vchyteliv pochatkovykh klasiv v umovakh tsyfrovoy transformatsii osvity. [Professional training of future primary school teachers in the digital transformation of education] Monohrafiia. Ivano-Frankivsk. 316 p. [in Ukrainian]
8. Shelestova L. V., Baranovska O. V. (2024) Indyvidualizatsiia navchannia v umovakh zmishanoi formy orhanizatsii osvitnoho protsesu u pochatkovii shkoli. [Individualization of learning in a blended learning environment in primary school] metodychnyi posibnyk / nauk. red. d. ped. nauk, prof. O. V. Malykhin. [Elektronne vydannia]. Kyiv : Vydavnychiy dim «Osvita». A teaching guide for teachers, scientifically edited by Professor Malykhin. Kyiv: Osvita Publishing House 225 p. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742079/1/Text.pdf> (last accessed: 03.08.2024). [in Ukrainian]